

Cultuur inspireert (en Circo Circolo in het bijzonder..)
Circolo Circulair, Liempde, Landgoed Velder, 23 oktober 2014
Hans Mommaas

Ik ben gevraagd door de organisatie van deze bijzondere bijeenkomst om iets te zeggen over de inspirerende en verbindende waarde van cultuur. Dat wil ik met liefde doen, al was het maar omdat me dat geen al te ingewikkelde opgave lijkt. Maar na wat algemene woorden wil ik het toch vooral gaan hebben over dit bijzondere festival, met zijn eigensoortige karakter, op deze eigensoortige plek en met de bijzondere kansen die daarmee verbonden zijn.

Dat cultuur inspireert en verbindt en dat we die inspiratie en verbinding meer dan ooit nodig hebben om ons een nieuwe, meer duurzame toekomst bij elkaar te denken en te organiseren, dat klinkt vandaag de dag al haast als een enorm obligate constatering, als het intrappen van een meters ver openstaande deur. Het is immers niet voor niets dat de creatieve industrie tot negende topsector is benoemd. Het is niet voor niets dat er een Dutch Design Week is die Eindhoven inspireert en mensen van heinde en verre naar die stad toe mobiliseert. Het is niet voor niets dat de renovatie van het Stedelijke en het Rijksmuseum Amsterdam een nieuwe culturele en economische 'boost' heeft gegeven. Het is niet voor niets dat het kunstzinnige ontwerp van de markthal door MVRDV in Rotterdam de stad opnieuw in de belangstelling brengt. Het is niet voor niets dat mensen in toenemende mate de aantrekkingskracht van festivals hebben ontdekt, als een mooie mix van ontmoeting en inspiratie; van pinkpop tot oerol en van de parade tot aan de 'best kept secret'. Juist in tijden van 'social media' en 'digital culture', zo blijkt, worden waarden van creativiteit, van oorspronkelijkheid en ontmoeting eerder van meer dan van minder belang voor onze positie en ontwikkeling. Vandaar dat er ook meer en meer stemmen opgaan om cultuur als een vierde pijler van duurzame ontwikkeling te gaan behandelen, de P van passion, naast people, planet en profit. Vandaar dat bedrijven vandaag de dag kunstenaars inhuren om de creativiteit in de eigen organisatie te stimuleren. Maar vandaar ook dat inwoners van Helsinki zich verzetten tegen de komst van Guggenheim naar die stad, niet omdat men niet van cultuur houdt, maar omdat men dat een al te gemakkelijke, want weinig creatieve invulling vindt van de ontwikkelopgave waar de stad en het land na het verlies van Nokia voor staan. Men roept om meer in plaats van minder verbeelding.

Toch is het zinvol om de eigenwaarde van cultuur te blijven benadrukken, als bron van verbeelding en inspiratie, en dus ook als bron van onafhankelijkheid, dwarsdenkerij, ontketening, irritatie, zeker in het licht van de populistische druk waar de culturele sector maar al te vaak onder gebukt gaat. We vergeten maar al te gauw dat cultuur haar functie als bron van verbeelding en daardoor van verbinding en vernieuwing alleen maar goed kan spelen als er sprake is van een zekere vrijheid, van afstand, van onafhankelijkheid, van veerkracht, van ruimte voor talentontwikkeling. Het moet dus van twee kanten komen. Cultuur inspireert, verzet de gedachten, ontketent en is daardoor in staat te verbinden en vernieuwen. Maar dat kan cultuur alleen maar doen als het daartoe ook wordt gefaciliteerd, als het daartoe de ruimte krijgt, als er vertrouwen is, als er kan worden gespeeld, gezocht, geworsteld, geleerd, als er kortom sprake kan zijn van een veerkrachtige ontwikkeling.

Dat brengt ons als vanzelf op het idee van een circulaire economie. Dat is in eerste instantie gedacht op het grensvlak van economie en ecologie, de idee van de sluiting van kringlopen, het voorkomen van afwentelingen, streven naar win-win situaties. Om zo een economie te krijgen die de ecologie niet uitput, maar die haar juist veerkrachtig houdt, in staat tot het behoud en ontwikkelen van

biodiversiteit. In die gedachtevorming over een circulaire economie hoort ook een plaats te worden ingeruimd voor het sociale en culturele. Anders lopen we het gevaar dat de idee van een circulaire economie leidt tot een heilloze afwenteling op sociale en culturele waarden, een hobby van hoger opgeleid Nederland. Denk aan de stevige discussie die we momenteel in Nederland voeren over de verduurzaming van de energie en wat dit gaat betekenen voor zowel de kosten van het wonen als voor ons cultuurlandschap.

Een echte circulaire economie kan niet zonder daar nadrukkelijk de sociale en culturele dimensie bij te betrekken, en dus de publieke meningsvorming. Een echte circulaire economie heeft niet alleen oog voor de randvoorwaarde van een veerkrachtige ecologie, een echte circulaire economie heeft ook oog voor de randvoorwaarde van een breed gedragen verbeelding en voor sociale betrokkenheid. En dat brengt ons dan weer terug naar cultuur en dan in het bijzonder naar dit festival.

Ik kan me eerlijk gezegd geen betere culturele manifestatie bedenken die zou kunnen dienen als een platform voor de doordenking, ontwikkeling en de viering van een Brabantse circulaire economie dan Circo Circolo. Dit festival is immers dronken van de inspiratie en de verbinding. De kunstvorm die hier bedreven wordt, de eigenaardigheid van de plek, de veelheid van soorten mensen die hier samenkomt, alles ademt hier inspiratie en nieuwe verbindingen. En iedereen merkt dat en proeft dat. Circo Circolo als de ontmoeting tussen de natuur van Landgoed Velder en de cultuur van het Cirque Nouveaux. Een gelukkige ontmoeting tussen natuur en cultuur waarvan we de artistieke inspiratie al kennen van plekken en evenementen als Kroller Moller, Kunstinsel Hombroich, Oerol, Lowlands. Hier gaat het om het nieuwe circus, en dat is op zichzelf al te zien als één grote 'cross-over'. Het put immers permanent uit de samenkomst van uiteenlopende tradities als die van het straattheater, de acrobatiek, de kleinkunst, de mimiek, het circus zelf, het toneel, de muziek. Enerzijds heeft het Cirque Nouveaux zich inmiddels gevestigd als discipline, denk aan een gezelschap als Cirque Plume dat dit jaar zijn 30-jarige jubileum viert, anderzijds drijft die discipline op een constante speurtocht naar nieuwe artistieke vormen en verhalen, maar altijd wel in relatie tot het publiek, nooit als louter autonome opgave. Die verbinding met het publiek vormt een kernwaarde van het nieuwe circus en die is dan ook stevast een onderdeel van de artistieke zoektocht. Je zou zelfs kunnen zeggen dat in het nieuwe circus, net zoals in andere delen van de populaire cultuur, het publiek zelf een bron is geworden van artistieke inspiratie, een rol die dat publiek blijkens de enthousiaste reacties tijdens de voorstellingen ook graag op zich neemt. Daarbij maakt Circo Circolo bovendien een verbinding tussen Brabant en de artistieke bronpunten van het nieuwe circus in landen als Frankrijk en Canada; het festival verbindt het lokale en het mondiale op een duurzame manier: haalt de wereld naar Brabant en brengt Brabant naar de wereld. En dat in een nauwe samenhang met de circusopleiding in Tilburg, zodat de hele keten van opleiding, talentontwikkeling, professionele presentatie en publieksonwikkeling duurzaam met elkaar verbonden wordt; een schoolvoorbeeld van een circulaire economie. Gepositioneerd in het Groene Woud en daarmee pal tussen de drie grote Brabantse steden in, zodat het festival ook nog eens kan werken als een verbinder tussen wat die drie steden en de omliggende regio's elk voor zich te bieden hebben en elkaar niet gunnen. Denk je dat eens in, dit is feitelijk dé plek waar de podiumkunsten van Tilburg en omgeving, de ontwerperskwaliteiten van de regio Eindhoven en de culinaire specialiteiten van Den Bosch en omstreken samenkomen in een samenhangende sensorische proeverij, die feitelijk door geen van de steden is toe te eigenen, en die dus eigenlijk van ons allemaal is, want na twee weken wordt de tent weer opgedoekt.

Conclusie: er is geen beter festival denkbaar dat kan dienen als een platform voor het onderling inspireren, stimuleren en vieren van een Brabantse circulaire economie dan Circo Circolo. De plek waar het zich afspeelt, de kunstvorm die er wordt vertoond, de keten van waaruit dat plaatsvindt, dit en meer maken dat Circo Circolo veel meer is dan alleen maar een context of aanleiding om na te denken over zoiets als een circulaire economie. Het festival raakt tot in zijn haarvaten aan waar het in die circulaire economie over moet gaan. We zouden onszelf ernstig tekort doen als we zo'n kans laten liggen. Dat mag dus niet gebeuren.

Ik wens onszelf veel inspiratie toe bij het verkennen van de mogelijkheden.

Ik dank u wel.